

development of European epistolography is a vivid example of great changes taking place in literary genres. The evidence seems to be strong that personal correspondence as a language genre passed its final stage of qualitative changes before mutation of the late XXth century in the era of romanticism and later only employed all achievements of epistolography.

Key words: epistolary writing, correspondence, applied literature, letter genre, textual frame, bulk of the letter, rhetoric studies.

УДК 811.111'42:82.09.08

Анна Савчук

РИТОРИЧНІ ЗАСОБИ, ЗАСНОВАНІ НА АНАЛОГІЇ В НАУКОВО-КРИТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті проаналізовано риторичні стилістичні засоби, засновані на аналогії. Найпоширенішим стилістичним прийомом у науково-критичних роботах Девіда Лоджа є прийом аналогізації, що значно розширює знаковий потенціал мови. У ході дослідження визначено, що аналогізація часто використовується автором для обґрунтування тези. Наступним стилістичним засобом є метафора, що в процесі обміну новою інформацією слугує «провідником» спілкування, за допомогою якої автор образно висловлює свою думку та піддає її когнітивній і чуттєвій оцінці. Метафора використовується для виявлення і опису нових характеристик об'єктів, для створення образу, котрий сприяє тлумаченню і поясненню авторської ідеї і, що особливо важливо, опису досліджуваного науково-критичного дискурсу, домінуючою функцією якого є функція впливу – функціонально орієнтована на залучення уваги до авторських ідей і переконання читачів і слухачів в їх істинності. Порівняння також ефективно використовується в аргументації, що завдяки своїй властивості робити описуване явище більш зрозумілим, традиційно служить засобом тлумачення, пояснення, повчання.

Ключові слова: аналогія, аргументативна функція, метафора, науково-критичний дискурс, порівняння, риторичні засоби, функція переконання.

Постановка наукової проблеми та її значення. Дослідження наукового дискурсу з погляду його риторичного компонента становить інтерес у силу специфіки наукової комунікації, мова котрої має достатньо консервативний, формалізований та уніфікований характер відповідно до мети наукової комунікації. Презентація дослідження супроводжується залученням різного роду способів прикрашання використаних аргументів – від розміщення вербальних акцентів до використання образних засобів. Сила аргументів усе частіше забезпечується не стільки її раціональною складовою, скільки якістю риторичної оболонки, котра репрезентує його. Риторика, яку розуміють як спосіб організації комунікативних засобів, відіграє роль з'ясування аргумента, забезпечення його зрозумілості для адресата з метою досягнення взаєморозуміння.

Аналіз дослідження цієї проблеми. Протягом останніх десятиліть науковці все частіше звертають увагу на вивчення риторичних засобів не лише в художньому дискурсі, а й в дискурсах політики, освіти, бізнесу та науки. Дослідники цих галузей вивчали шляхи використання риторичних засобів та дійшли висновку, що вони можуть виконувати функції пояснення, переконування, оцінки чи підтримки певних ідеологій [Cameron, 2003; Koller, 2004; Musolf, 2004; Charteris-Black, 2005; Littlemore and Low, 2006; Semino, 2008]. Лінгвісти презентували свої рефлексії щодо ролі та статусу метафори й аналогії в мові науки [Rom Harre, J. L. Aronson, Eileen C. Way; Joke Meheus, Peter Machamer]. Вслід за ними у своїй монографії «Метафора та аналогія в науці» Ф. Галлін відповідає на питання багатоаспектності та функціонування метафори й аналогії в дискурсі природничих наук [21].

Мета і завдання статті. Проте не достатньо вивченою є репрезентація риторичних стилістичних засобів у науково-критичному дискурсі. Наше дослідження заповнює цю лакуну, відтак **мета статті** – вивчення ролі риторичних засобів, що базуються на аналогії в науково-критичних працях Девіда Лоджа.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.

Стилістичні прийоми, що впливають на почуття читачів, відіграють в процесі переконання важливу роль. Науково-критичний дискурс Девіда Лоджа як письменника, художника слова закономірно характеризується великою кількістю лексичних і синтаксичних стилістичних засобів, що використовуються як прийоми аргументації. Оскільки стилістичні засоби вивчалися в рамках античної риторики як прийоми мови переконання, доцільно об'єднати їх, позначивши терміном «риторичні прийоми аргументації».

Чи не найпоширенішим стилістичним прийомом є аналогізація, що в лінгвістиці вважається однією з найважливіших когнітивних операцій, котра опосередкує процеси метафоризації, результатом яких є використання знака однієї предметної (концептуальної) сфери на позначення іншої. Аналогізація керується подібністю гештальтів, сценаріїв, понять, відчуттів, почуттів, культурних кодів, що значно розширює знаковий потенціал мови [12, с. 28].

У ході дослідження визначено, що аналогізація часто використовується автором для обґрунтування тези. Івін визначає аналогію як «умовивід про приналежність певної ознаки предмета на основі того, що схожий з ним інший предмет має цю ознаку» [8, с. 174]. Той факт, що аналогія здатна змусити нас віддати перевагу одній гіпотезі перед іншою, вказує на те, що вона має силу аргументації [11, с. 225]. Найпростішим прикладом аналогії може служити вислів: «Книга А – антиутопія, написана гарною мовою, що має цікавий сюжет і заслуговує похвали. Книга В також є антиутопією з гарною мовою і цікавим сюжетом. Значить, книга В також, мабуть, заслуговує на похвалу» [8, с. 175]. Схематично аналогію можна представити у вигляді формули: «А відноситься до В так як С до D». Сукупність членів А і В, на яких ґрунтується висновок, називається темою, а сукупність членів С і D, які служать для підкріплення аналогії, – форою. Тема і фора при побудові аналогії мають належати до різних предметних областей, при цьому тема, як правило, належить до духовної області, а фора – до матеріально-чуттєвої. Фора найчастіше відома краще, ніж тема, структуру або значення якої фора повинна прояснити [11, с. 226].

В есе «The Novel Now. Theories and Practices» Девід Лодж, демонструючи ідеологічну функцію критичної діяльності, вибудовує аналогію між творами художньої літератури та пірамідою: «*The critical activity also had an ideological function, seldom overtly acknowledged, namely, the maintenance of a canon. The storehouse of fiction has many floors, but it is shaped like ziggurat, or pyramid*» [17, с. 11] (Критична діяльність також мала ідеологічну функцію, зрідка відкрито визнану, а саме – дотримання канону. Скарбниця художньої літератури має багато поверхів, але формується як зигурат чи піраміда). Перше речення становить тезу, тоді як друге – обґрунтування за допомогою аналогії. Використовуючи множинну аргументацію, Девід Лодж розвиває свою думку в таких фрагментах: 1) «*There is a lot of space on the ground floor for contemporary work, but much of it is speedily dumped in the trash cans ..., without ever having been shelved upstairs in the storeys reserved for 'serious' writing*» [17, с. 11] (На першому поверсі є багато місця для сучасних робіт, але більша їх частину швидко скидають у смітники ..., так і не маючи змоги побувати нагорі – на поверхах, призначених для «серйозного» письма); 2) «*As authors are promoted higher and higher up the scale of value, and recede into the historical past, their number becomes fewer and fewer, the accommodation for them more limited. The top floor, reserved for the classics, is very small indeed*» [17, с. 11]. (Що вище автори піднімаються (поверхами) за рівнем цінності, і відступають в історичне минуле, то їхня кількість зменшується, а місця для них стають більш обмеженими. Верхній поверх, призначений для класиків, є насправді вкрай тісним). Слід зазначити, що використовуючи прийом аналогії автор витлумачує ієрархію творів художньої літератури у зрозумілий всім спосіб.

В есе «Beginning» Девід Лодж послуговується прийомом аналогії в такому фрагменті: «*The beginning of a novel is a threshold, separating the real world we inhabit from the world the novelist has imagined*» [18, с. 5]. (Початок роману – це поріг, який відділяє реальний світ, в якому ми живемо, від світу, який уявив письменник). У наведеному мікроконтексті проводиться аналогія між початком літературного твору та порогом. На думку критика, існує безліч прийомів, які застосовують автори, щоб розпочати власні твори. Використовуючи множинну аргументацію, Девід Лодж нанизує свої аргументи за допомогою аналогії, переконує читача в істинності власної думки: 1) «*Most readers will give an author the benefit of the doubt for at least a few pages, before*

deciding to back out over the threshold» [18, с. 5]. (Більшість читачів нададуть авторові шанс сумніву, принаймні на декілька сторінок, перш ніж прийняти рішення про відмову переступити поріг); 2) «*Madox Ford's famous opening sentence is a blatant ploy to secure the reader's attention, virtually dragging us over the threshold by the collar*» [18, с. 6] (Знамените перше речення Медокса Форда є обурливим прийомом, що забезпечує увагу читача, фактично перетягуючи нас через поріг за комір); 3) «*At the beginning of Adam Bede, by a neat rhetorical trick with the drop of ink..., George Eliot transforms the act of writing into a kind of speaking, a direct yet intimate address to the reader, inviting us "over the threshold" of the novel...*» [18, с. 10]. (На початку Адама Біда акуратним риторичним трюком за допомогою краплі чорнила ... Джордж Еліот перетворює акт письма у свого роду мовлення, пряме, але водночас інтимне звернення до читача, запрошуючи нас «через поріг» роману).

Аналогія може виражатися за допомогою розгорнутої, або розширеної метафори, яка «складається з декількох метафорично вжитих слів, що створюють єдиний образ, тобто з ряду взаємопов'язаних і таких, що доповнюють одна одну простих метафор, що підсилюють вмотивованість образу ...» [2, с. 124]. У розгорнутій метафорі виділяються центральний образ і додаткові компоненти, які співвідносяться з центральним образом і підсилюють його. М. Блек вважає, що в розгорнутій метафорі тільки деякі слова «вжиті метафорично, а інші – в своєму звичайному значенні», і виділяє в структурі метафори фокус – слово, вжите в переносному значенні, і рамку – слова в буквальному значенні, що оточують фокус [5, с. 165].

Наступним стилістичним засобом є метафора, що, на думку О. Селіванової є найпродуктивнішим креативним засобом збагачення мови, виявом мовної економії, семіотичної закономірності, що виявляється у використанні знаків однієї концептуальної сфери на позначення іншої, схожої з нею в певному сенсі. Дослідники вважали метафору тропом художнього мовлення й визначали її як заміщення поняття, перенесення за схожістю [12, с. 326].

Метафора кваліфікується як фігура мовлення, стилістичний засіб на підставі порівняння ще в працях Аристотеля. Для філософа вдалою була лише логічно ясна метафора, яка правильно співвідносить понятійні комплекси. Аристотель трактує її як «перенесення незвичного імені чи з роду на вид, або з виду на рід, або з виду на вид, або за аналогією» [1, с. 54]. Метафора є засобом вираження авторської позиції. Аристотель пише: «І якщо бажаєш представити що-небудь в прекрасному світлі, варто запозичити метафору від предмета, кращого в цьому власне роді речей; якщо ж хочеш виставити що-небудь в поганому світлі, то слід запозичувати її від гірших речей» [1, с. 54]. Метафора визначається як «засіб, що дозволяє проводити семантичні зрушення в значеннях мовних виразів, за допомогою чого здійснюються різні інтелектуальні процеси, пов'язані з виявленням і описом нових характеристик об'єктів, які цікавлять людину, а також нових зв'язків між ними» [13, с. 549]. Ю. М. Лотман акцентує, що в метафорі присутня «напруга між семантичною структурою мови мистецтва і природної мови» [9, с. 253], І. Р. Гальперін – «можливість одночасної реалізації двох лексичних значень одного слова» [15, с. 140].

В. А. Маслова зазначає, що «... метафорі відводиться роль розуміння і структурування дійсності. При сприйнятті та осмисленні світу людською свідомістю значна роль не індукції та дедукції, а аналогії. Людина усвідомлює невідоме через відоме, а абстрактне – через конкретне, тобто відбувається перенесення знань з однієї змістової області в іншу» [10, с. 4].

Х. Перельман називає метафору «згущеною аналогією», що виникає в результаті злиття елемента фори з елементом теми. Найкраще цю роль метафори, згідно з Перельманом, видно в контексті «уявлення про аналогію як елементі аргументації» [11, с. 249].

У висловлюваннях філософів, логіків і лінгвістів підкреслена переконуюча сила метафори [Аристотель, 2008; Перельман, 1987; Блек, 1990; Кассирер, 1990; Річард, 1990; Девідсон, 1990; Дюбуа, 2006; Арутюнова, 1990; Івін, 2002; Гальперін, 1981; Толочин, 1996; Склярєвская, 1993; Хазагеров, Ширина, 1999; Панкратова, 2009]. З погляду впливу на емоції і переконання аудиторії, метафора навіть краще виконує ці функції, так як вона посилює аналогію, вводячи її в мову в стислому вигляді [8, с. 175]; автор використовує в процесі функціонування метафори, похідні від запропонованої ним аналогії, привчаючи читача бачити речі такими, якими він їх хоче йому показати [11, с. 250]. Аргументація за допомогою метафори тим вагоміша, чим довше і докладніше описана фора перед появою теми. Сила впливу метафори на читача залежить від того,

наскільки далеко вони стоять один від одного і «протиставляють розряди об'єктів». Чим далі знаходяться один від одного тема і фора, тим яскравіший «метафоричний сюрприз» [3, с. 20]. Метафора є засобом створення образу. Створити образ – значить спроектувати якесь абстрактне явище на конкретний предмет [15, с. 140]. У цьому випадку метафора, як і порівняння, виконує функцію тлумачення, пояснення і, отже, переконання.

Метафора привертає увагу до висловлювання, в якому вона вживається. Ж. Дюбуа образно характеризує її як «естетичну досконалість» і як «насильство над лексичним матеріалом», як «маленькі семантичні скандали». Незвичайні риси метафори звертають увагу читача на саме повідомлення [7, с. 195].

Для обміну новою інформацією метафора слугує «провідником» спілкування. Автор образно висловлює свою думку, піддаючи її когнітивній та чуттєвій оцінці. У праці «Lives in Writing» Девід Лодж так використовує метафору: «*A truly original writer is a very rare bird, whose appearance is apt to disconcert other birds and bird-watchers*» [20, с. 34] (По-справжньому оригінальний письменник – дуже рідкісний птах, чия поява здатна збентежити інших птахів та спостерігачів за птахами). У своїй іншій роботі «The Art of Fiction» читаємо: «*As with Dickens, his settings often seem more animated than his characters, as if the life has been drained out of people to re-emerge in a demonic, destructive form in things: streets, machines, gadgets*» (Як і у Діккенса, його місця дії часто здаються більш жвавіми, ніж його персонажі, як якщо б життя було висмоктано з людей, щоб знову з'явитися в демонічній, руйнівній формі у речах: вулицях, машинах, гаджетах) [18, с. 58]. У наведених вище прикладах метафори використовуються для виявлення і опису нових характеристик об'єктів, для створення образу, який сприяє тлумаченню і поясненням авторської ідеї і, що особливо важливо, для опису досліджуваного науково-критичного дискурсу, домінувальною функцією якого є функція впливу – функціонально орієнтована на залучення уваги до авторських ідей і переконання читачів і слухачів в їх істинності.

У своєму вступному есе «The Novelist's Medium and the Novelist's Art» Девід Лодж розглядає мову прозової художньої літератури і включає метафору в міркування про завдання письменника: «*From this point of view it would appear that life, not language, is he novelist's medium: ... that his language is merely a transparent window through which the reader regards this life – the writer's responsibility being merely to keep the glass clean*» [19, с. 5]. Метафора, що проектує абстрактне явище, виконує функцію тлумачення, залучення уваги і, як наслідок, переконання.

Наведені вище приклади показують, що стилістичні прийоми метафори і порівняння також засновані на аналогії. Крім властивих аналогії функцій пояснення, тлумачення і переконання, метафора й порівняння «оживляють» виклад і загострюють читацьке сприйняття.

Про значення аналогії, яка реалізується в метафорі і порівнянні, і про причини її використання Цицерон пише в «Трьох трактатах про ораторське мистецтво» [14, с. 237]. Навіть маючи «велику безліч найточніших слів», люди набагато охочіше користуються словами невласними, якщо тільки перенесення значення вдале. «Ймовірно, це відбувається тому, що людському розуму властиво відрікатися від того, що під руками, і хапатися за інше, далеке, або тому, що при цьому думка слухача несеться далеко в сторону, не збиваючись, однак, зі шляху, а це надзвичайно приємно; або тому, що при цьому одне подібне слово разом змальовує весь предмет цілком; або тому, що будь-який переносний вираз, якщо тільки він утворений правильно, звертається безпосередньо до наших зовнішніх почуттів, особливо до зору, почуттю найбільш загостреному» [14, с. 237]. Даючи загальну характеристику метафорі і порівнянню, Цицерон зазначає, що ці засоби роблять мову приємною для читача. Більше того, метафора і порівняння фіксують увагу слухача і читача на тексті, сприяючи тим самим їх переконанням. Дуже важливо для процесу переконання і звернення до почуттів створення зорових образів, що здійснюється за допомогою метафори і порівняння [14, с. 238].

О. О. Селіванова подає таке визначення: «Порівняння – стилістична фігура, представлена різними синтаксичними конструкціями, що відображають мовленнєву операцію поєднання двох предметів, явищ, ситуацій, ознак на підставі їхнього уподібнення, установлення аналогій між ними» [12, с. 475]. Порівняння може бути визначене і як «акт мислення, за допомогою якого на основі фіксованої установки оцінюється, упорядковується і класифікується зміст пізнання» [13, с. 625], як «процес відображення в людській свідомості реальних відносин тотожності й відмінності, що існує

між предметами і явищами навколишнього світу [4, с. 11]. Стилiстичний прийом порiвняння «створює яскравий образ завдяки тому, що об'єкт, з яким проводиться порiвняння, добре вiдомий як приклад обговорюваної якостi» [6, с. 28]. Сприяючи iнтенсифiкацiї якої-небудь одної риси явища, воно обумовлює переосмислення як порiвнюваного явища, так і явища, з яким здiйснюється порiвняння, завдяки чому характеризуване явище постає в новому свiтлi.

Зазначені властивості порiвняння дозволяють ефективно використовувати його в аргументацiї. Нові явища та ідеї стають бiльш зрозумiлими і переконливими, якщо їх порiвняти з чим-небудь добре вiдомим. В енциклопедiї риторики вiдзначається, що завдяки своїм властивості робити описуване явище бiльш ясним і зрозумiлим порiвняння традицiйно служить засобом тлумачення, пояснення, повчання [21].

Про роль порiвняння в пiзнаннi і описі навколишнього свiту пише К. Д. Ушинський: «Порiвняння є основою всякого розумiння і всякого мислення. Все в свiтi ми дiзнаємося не iнакше як через порiвняння, і якщо б нам представився якийсь новий предмет, якого ми не могли б ні до чого прирiвняти і ні від чого вiдрiзнити, то ми не могли б скласти про цей предмет жодної думки і не могли б сказати про нього жодного слова ... Якщо ви хочете, щоб який-небудь зовнiшній предмет був зрозумiлий, то вiдрiзняйте його від найбільш схожих з ним предметів і знаходите в ньому схожiсть з найвiддаленiшими від нього предметами; тоді тiльки ви з'ясуєте всі iстотні ознаки предмета, а це і означає зрозумiти предмет ... Iншого шляху для розумiння предметів зовнiшньої природи немає» [4, с. 5]. Порiвняння, таким чином, сприяє поясненню та тлумаченню фактів навколишнього свiту.

У своєму есе «Beginning» Девiд Лодж вдається до стилiстичного прийому порiвняння в мiркуваннях про те, де починається роман: «*WHEN DOES A NOVEL BEGIN? The question is almost as difficult to answer as the question, when does the human embryo become a person?*» [18, с. 4]. Тезу утворює стилiстичний прийом риторицного запитання (**When does a novel begin?**). Перед наведенням аргументів у формі множинної аргументацiї, вираженої синтаксичним паралелiзмом, автор, нiби готуючи читача, актуалiзує його увагу через порiвняння про свого роду складнiсть надання однозначної вiдповiдi. Порiвняннями автор і завершує есе: «*The missing fragment concludes the book ... thus returning us to the beginning again, like the recirculation of water in the environment, from river to sea to cloud to rain to river, and like the unending production of meaning in the reading of fiction*» [18, с. 8]. Порiвняння разом з повторами актуалiзують авторську iдею.

Висновки й перспективи подальшого дослідження. Дослiдження встановило, що в науково-критичному дискурсі аналогiя виконує функцiю пояснення, тлумачення, переконання, а також експлiкує синкретизм науково-критичного дискурсу Девiда Лоджа, в якому поєднуються елементи художнього і наукового стилів. У науковому дискурсі центральною є евристична функцiя метафори, котра дає можливість осмислити новий об'єкт дослiдження, опираючись на знання про iнші типи об'єктів, і функцiя аргументативна, що дозволяє переконати в iстинностi сформульованих теорiй та гiпотез.

Джерела та лiтература

1. Аристотель. Поэтика. Риторика / Аристотель. – Санкт-Петербург : «Азбука», 2000. – 348 с.
2. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык : учебн. для вузов / И. В. Арнольд. – М. : Флинта: Наука, 2006. – 384 с.
3. Арутюнова Н. Д. Метафора и дискурс / Н. Д. Арутюнова // Теория метафоры. – М. : Прогресс, 1990. – 512 с.
4. Бартон В. И. Сравнение как средство познания / В. И. Бартон. – Минск : Изд-во БГУ, 1978. – 127 с.
5. Блэк М. Метафора / М. Блэк // Теория метафоры; пер. с англ., общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. – М. : Прогресс, 1990. – С. 153–172.
6. Гуревич В. В. Стилистика английского языка / В. В. Гуревич. – М. : Флинта: Наука, 2008. – 67 с.
7. Дюбуа Ж. Общая риторика / Ж. Дюбуа. – М. : «КомКнига», 2006 – 360 с.
8. Ивин А. А. Основы теории аргументации: Учебник / А. А. Ивин. – М. : ВЛАДОС, 1997. – 352 с.
9. Лотман Ю. М. Структура художественного текста / Ю. М. Лотман. – М. : Искусство, 1970. – 384 с.
10. Маслова В. А. Теория концептуальной метафоры и её роль в современных лингвистических исследованиях [Электронный ресурс] / В. А. Маслова – Режим доступа : <http://lingvodnu.com.ua/archiv-nomeriv/lingvistika-lingvokulturologiya-2012/>
11. Перельман Х. Новая риторика: трактат об аргументации. // Язык и моделирование социального взаимодействия / Х. Перельман., Л. Олбрехт-Тытека. – М. : Прогресс, 1987. – 264 с.

12. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля, 2006. – 716 с.
13. Степин В. П. Новая философская энциклопедия : в 4 т. / В. П. Степин. – М. : «Мысль», 2001. – 549 с.
14. Цицерон М. Т. Три трактата об ораторском искусстве / М. Т. Цицерон. – М. : «Наука», 1972. – 470 с.
15. Galperin I. Stylistics / I. R. Galperin. – Moscow, 1981. – 334 p.
16. Hallyn F. Metaphor and Analogy in the Sciences / F. Hallyn. – 2013. – 244 p.
17. Lodge D. After Bakhtin. Essays on Fiction and Criticism / D. Lodge. – London ; New York : Routledge, 1990. – 198 с.
18. Lodge D. The Art of Fiction / D. Lodge. – 1992. – 239 p.
19. Lodge D. Language of Fiction. Essays in Criticism and Verbal Analysis of the English Novel / D. Lodge. – 2002. – 323 p.
20. Lodge D. Lives in Writing / D. Lodge. – 2011. – 352 p.
21. Sloane T. Encyclopedia of Rhetoric (EOR) / Th. O. Sloane. – 2001. – 837 p.

References

1. Aristotel. 2000. "Poetika. Ritorika". Sankt-Peterburg: "Azbuka".
2. Arnold, I. V. 2006. "Stilistika. Sovremennyyi angliyskii yazyk". M.: Flinta: Nauka.
3. Arutiunova, N. D. 1990. "Metafora i diskurs". M.: Progress.
4. Barton, V. I. 1978. "Sravneniye kak sredstvo poznaniya". Minsk: BGU.
5. Blek, M. 1990. "Metafora", 53–172. M.: Progress.
6. Gurevich, V. V. 2008. "Stilistika angliiskogo yazyka". M.: Flinta; Nauka.
7. Dyubua, Zh. 2006. "Obshchaya ritorika". M.: "KomKniga".
8. Ivin, A. A. 1997. "Osnovy teorii argumentatsii". M.: VLADOS.
9. Lotman, Yu. M. 1970. "Struktura khudozhestvennogo teksta". M.: "Iskusstvo".
10. Maslova, V. A. 2012. "Teoriia kontseptualnoi metafory i yeo rol v sovremennykh lingvisticheskikh issledovaniyakh". *Linhvistyka. Linhvokulturologiia*. Accessed March, 15: <https://lingvodnu.com.ua/arxiv-nomeriv/lingvistika-lingvokulturologiya-2012>
11. Perelman, Kh., and Olbrekht-Tyteka L. 1987. "Novaya ritorika: traktat ob argumentatsii". M.: Progress.
12. Selivanova, O.O. 2006. "Suchasna lingvistika: terminologichna entsiklopediya". Poltava: Dovkillya.
13. Stepin, V. P. 2001. "Novaia filosofskaia entsiklopediia v 4t". M.: "Mysl".
14. Tsitseron, M. T. 1972. "Tri traktata ob oratorskom iskusstve". M.: "Nauka".
15. Galperin, I. R. 1981. *Stylistics*. Moscow.
16. Hallyn, F. 2013. *Metaphor and Analogy in the Sciences*. Springer Science & Business Media.
17. Lodge, D. 1990. *After Bakhtin. Essays on Fiction and Criticism*. London & New York: Routledge.
18. Lodge, D. 1992. *The Art of Fiction*. Penguin Books.
19. Lodge, D. 2002. *Language of Fiction. Essays in Criticism and Verbal Analysis of the English Novel*. Routledge.
20. Lodge, D. 2011. *Lives in Writing*. Vintage.
21. Sloane, Th. O. 2001. *Encyclopedia of Rhetoric (EOR)*. Oxford University Press.

Савчук Анна. Риторические средства, основанные на аналогии в научно-критическом дискурсе. В статье проанализированы риторические стилистические средства, основанные на аналогии. Стилистические приемы, влияющие на чувства читателей, играют в процессе убеждения важную роль. Научно-критический дискурс Дэвида Лоджа как художника слова закономерно характеризуется большим количеством лексических и синтаксических стилистических средств, используемых в качестве приемов аргументации. Самым распространенным стилистическим приемом в научно-критических работах Дэвида Лоджа является прием аналогизации, что значительно расширяет знаковый потенциал языка. В ходе исследования определено, что аналогизации часто используются автором для обоснования тезиса.

Следующим стилистическим средством является метафора, которая в процессе обмена новой информацией служит «проводником» общения с помощью которой автор образно выражает свое мнение и подвергает ее когнитивной и чувственной оценке. Метафора используется для выявления и описания новых характеристик объектов, для создания образа, который способствует толкованию и объяснению авторской идеи и, что особенно важно, описания изучаемого научно-критического дискурса, доминирующей функцией которого является функция воздействия – функционально ориентирована на привлечение внимания к авторским идеям и убеждения читателей и слушателей в их истинности. Сравнение также эффективно используется в аргументации благодаря своему свойству делать описываемое явление более понятным, традиционно служит средством толкования, объяснения, поучения.

Стилистические приемы метафоры и сравнения также основаны на аналогии. Кроме присущих аналогии функций объяснения, толкования и убеждения, метафора и сравнение «оживляют» изложение и обостряют читательское восприятие.

Ключевые слова: аналогия, аргументативная функция, метафора, научно-критический дискурс, сравнение, риторические средства, функция убеждения.

Savchuk Anna. Rhetorical Devices Based on Analogy in Scholarly-Critical Discourse. The article analyzes rhetorical stylistic means based on analogy in the scholarly-critical works written by David Lodge. Stylistic devices aimed at

influencing the feelings of the readers play an important role in the convincing process. The scholarly-critical discourse of David Lodge, as a writer, is naturally characterized by a large number of lexical and syntactic stylistic means used as methods of argumentation. The most common stylistic device is based on analogy, which greatly expands the sign potential of the language. During the study it was found out that analogy is often used by the author to substantiate the thesis.

The following stylistic means is a metaphor that, in the process of exchanging new information, serves as the "conductor" of communication, through which the author figuratively expresses his opinion and submits it cognitive in a sensual assessment. The metaphor serves to identify and describe new characteristics of objects, to create an image that promotes the interpretation and explanation of the author's idea, and, most importantly, to describe the investigated scholarly-critical discourse, the dominant function of which is the function of influence – functionally focused on attracting attention to author's ideas and persuasion of readers in their truthfulness. Reference has been made to the subject matter of simile which is also effectively used in the argumentation. Due to its ability to make the phenomenon described more clear and understandable, simile traditionally serves as a means of interpretation, explanation, and instruction.

Stylistic techniques of metaphor and simile are also based on analogy. In addition to the peculiarity of the analogy of the functions of explanation, interpretation and persuasion, metaphors and similes, vivify the presentation and sharpen reader's perception.

Key words: analogy, argumentative function, metaphor, scholarly-critical discourse, comparison, rhetorical devices, persuasive function.

УДК 821.111'06–3.09:81'22'42

Оксана Сподарик

ФУНКЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ІКОНІЧНОГО КОМПОНЕНТА ПОЛІКОДОВОГО ХУДОЖНЬОГО ПРОЗОВОГО ТЕКСТУ

Стаття присвячена дослідженню функціонування іконічного компонента в такому складноорганізованому утворенні, як полікодовий художній текст, та особливостям поєднання вербального та іконічного компонентів у його структурі. У роботі проаналізовано специфіку реалізації функцій іконічного компонента (інформативної, експресивної, атрактивної, естетичної, ілюстративної, символічної, технічної, сатиричної, стилістичної, асоціативної, адитивної). У науковій розвідці встановлено, що використання іконічного компонента в полікодовому тексті відображає індивідуальність стилю автора, сприяє наданню твору оригінальності та самобутності, дозволяє в певних рамках модифікувати семантику вербальної частини розповіді. Іконічний компонент сприяє посиленню експресивності тексту і залученню читача до рецепції та інтерпретації. Функційне навантаження іконічного компонента є значним: він передає інформацію, доповнює та розширює смисл тексту, привертає увагу адресата, впливає на його естетичні почуття та емоції, викликає у нього певні часові, національні та соціальні асоціації, виражає почуття адресанта, створює гумористичний ефект, замінює паралінгвістичні засоби усного спілкування, виражає абстрактні поняття та ідеї, акцентує цілісність комплексної структури полікодового художнього тексту.

Ключові слова: полікодовий художній текст, вербальний компонент, іконічний компонент, функція, семіотика, адресат, адресант.

Постановка наукової проблеми та її значення. Полікодовий художній текст (далі – ПХТ) – це складноорганізоване, багаторівневе та багатопланове утворення, сформоване в результаті симбіозу елементів, що належать до різних семіотичних систем – вербальної та невербальної. Г. В. Ейгер та В. Л. Юхт до полікодових текстів у широкому семіотичному смислі відносять випадки поєднання природного мовленнєвого коду з кодом будь-якої іншої семіотичної системи [3]. Іконічний компонент (далі – ІК) є облігаторним невербальним засобом, що входить до складу ПХТ. Він залучає адресата до процесу активного сприйняття шляхом як свідомого, так і несвідомого інтерпретування повідомлення.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Останнім часом з'явилося багато праць із семіотики [5; 6; 7], які виявили кардинальні властивості ІК, передовсім його фундаментальне місце в світосприйнятті людини і здатність істотно впливати на погляди, емоції та інші аспекти особистості. Будучи включеними в семантичну тканину ПХТ, зображення перетворюють його на більш потужний засіб кореляції між змістом тексту та глибинними структурами знання про світ в концептуальній системі особистості, ніж гомогенний вербальний текст [4].